

บทที่ 2

พฤติกรรมทางศาสนา

1. องค์ประกอบของศาสนา

เนื่องจากศาสนามีความหมายกว้างขวาง ลึกซึ้ง และมีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย โดยยึดถือตามความเช้าใจและศาสนาที่ตนนับถือเป็นหลัก อายุang ไร้ที่มา นักวิชาการส่วนใหญ่ ก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ศาสนาควรจะมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

- 1.1 ผู้ริเริ่ม คือผู้ตั้งศาสนาขึ้น ชื่อเรียกว่าศาสดา หรือศาสนาพยากรณ์
- 1.2 คำสอนในศาสนา คือ ข้อความที่ห่อหงำและสืบต่อกันมา แล้วจดจาไว้เป็นคัมภีร์
- 1.3 นักบัวช คือผู้สืบต่อศาสนา หรือทวัแทนของศาสนาขึ้น ๆ เป็นชั้นขั้นนำในผู้ถือศาสนาด้วยกัน
- 1.4 ศาสนสถาน หรือบูชานิยสถาน อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา หรือสถานที่ประกอบพิธีกรรมของศาสนา
- 1.5 เครื่องหมาย หรือลิงแทนศาสนา อันเป็นลัญลักษณ์แห่งศาสนารวมทั้งพิธีกรรมอันพึงปฏิบัติของศาสนา
- 1.6 ความเชื่อ (FAITH) มีความเชื่อและมีการปฏิบัติตามความเชื่อนั้น

องค์ประกอบของศาสนาดังกล่าวนี้ ไม่จำเป็นจะต้องมีครบถ้วนข้อ อาจขาดข้อหนึ่งข้อใดไปบ้างก็ได้ บางศาสนา เช่น ศาสนาพราหมณ์ อินเดีย และศาสนาชินโต ไม่ปรากฏศาสดา หรือผู้ก่อตั้งศาสนา หรือศาสนาของชาวอียิปต์โบราณ ก็ไม่ปรากฏผู้ใด เริ่มก่อตั้งเช่นกัน ส่วนศาสนาอินเดียกล่าวว่า คำสอนในกัมภีร์ต่าง ๆ นั้น เป็นถ้อยคำสั่งสอนของบรรดาเทวดาที่ได้รับมาจากพระเจ้า เป็นคราว ๆ ไป (คล้ายกรณีพระเยซู และพระนพโมหัมมัดได้รับจากพระเจ้า)

2. การแสดงออกทางศาสนา

ศาสนา มีการแสดงออกที่เห็นได้ชัดเจนอยู่ 2 ทาง คือ

2.1 ทางใจ คือศรัทธาและความเชื่อ อันเป็นรากฐานทางความคิดซึ่งเกิดขึ้นกับจิตใจโดยเฉพาะ

2.2 ทางกาย คือพิธีกรรม (RITUAL) เป็นการแสดงออกตามพุทธิกรรมที่ต้องปฏิบัติ โดยความสัมพันธ์กับบรรดาลั่ง เคราะฟเหล่านั้น เป็นการยืนยันในความเคารพก็คือ การประกอบพิธีกรรม ช่วยให้เกิดความมั่นใจ เกิดกำลังใจ ความปลุกปล่อยใจ

นอกจากนี้ยังรวมถึงการสาดมนต์ หรือสาดสรรเสริญ สาดอ้อนวอนต่อศาสดา หรือพระเจ้า (PRAYER) ตลอดจนการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา

2.1.1 ศรัทธา (FAITH) คือ ความรู้สึกเลื่อมใส เชื่อถือ นิยม ยกย่องอย่างสูง เป็นปรากฏการณ์ทางจิตที่ลึกซึ้ง มีพลังมั่นคงของมนุษย์ ต่อสิ่งที่ตนศรัทธา ศรัทธาเป็นความรู้สึกที่บริสุทธิ์ไม่มีสิ่งใดเคลื่อนแฝง โดยเฉพาะ

ศรัทธาที่มีต่อ พระเจ้า ศาสนา ศาสนา เป็นความรู้สึกที่อยู่เหนือเหตุผล แต่มีผลที่มั่นคง แน่นแ่น และความรู้สึกทางจิตใจในด้านดีของมนุษย์

2.1.2 ความเชื่อ (BELIEF) เป็นความคิดว่าเป็นจริง บางครั้งเป็นเรื่องมีเหตุผลและพิสูจน์ได้ บางครั้งบางเรื่องก็ไม่มีเหตุผลและพิสูจน์ไม่ได้ เป็นความคิดเห็นนิยม เอกพัฒนาของมนุษย์ เช่น เชื่อว่าพระเจ้ามีจริง วิญญาณภูตมีจริง อำนาจลึกซึ้งมีจริง เชื่อในคำสั่งสอนของศาสนา เชื่อในคุณค่าดีของศาสนา

ศรัทธาและความเชื่อมโยงด้วยกันเสมอ ในความรู้สึกและความคิดของมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา พิธีกรรม และอำนาจลึกซึ้ง ยกตัวจะแยกจากกัน และยกตัวจะบอกว่า อะไรเกิดก่อนกัน การเกิดศรัทธาก่อนแล้วจึงเชื่อดี หรือมีความเชื่อนับถือก่อนแล้วจึงศรัทธา นั้นเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งแม้เจ้าตัวเองก็ตอบยาก

อย่างไรก็ตาม ศรัทธาหรือความเชื่อโดยทั่วไปแล้วจะมีความจำเป็นต่อมนุษย์ตามธรรมชาติเดียว เพื่อยืดอิริยาบถให้เป็นที่พึ่ง ปฏิบัติตามต่อไป (เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติมีความกลัวมาแต่กำเนิด) และจะได้นำความสุข สงบหง่างหาย วราใจ และความเรียบร้อยของสังคม สังคมใดหรือคนใดไม่มีศรัทธาในอย่างหนึ่งอย่างใด ก็จะจัดพิเศษไปลักษณะนอย เพราะอย่างน้อยที่สุดสิ่งแวดล้อมของคนเองจะพิสูจน์ว่าเขารู้อย่างไรในสังคม เช่น ศรัทธาในศาสนา ในความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คำนิยมของสังคมหรือในความมีอยู่ของจิตหลังจากตายที่เรียกว่า จิต วิญญาณ ภูตผี ปีศาจฯ เพราะฉะนั้น ด้วยเหตุของความกลัวมาแต่ตั้งเดิม มนุษย์จึงเริ่มสร้างหาที่พึ่งที่อยู่ใกล้ตัวที่สุด เช่น ความยึด ความเชื่อในอิทธิพลของธรรมชาติ อิทธิพลของวิญญาณ

ของบรรพบุรุษ ๆ ฯ เพราะอิทธิพลหรืออำนาจต่าง ๆ นั้น มีทั้งให้คุณและโทษแก่ มนุษย์ (ส่วนให้คุณ มนุษย์เกิดสำนึกรักในคุณนั้น ๆ จึงเคราะห์ ยึดมั่น ส่วนให้โทษ มนุษย์ เกิดความเกรงกลัว)

2.2.1 พิธีกรรม

ความหมายของพิธีกรรม พิธี คือแบบอย่าง หรือแบบ แผนต่าง ๆ ในสังคมที่คนในสังคมนั้น ๆ ได้ยึดถือปฏิบัติตามกันมา เกิดจากความเชื่อ ในศาสนาหรือสัทธิความเชื่อต่าง ๆ อันเป็นผลที่เกิดตามหลังศาสนาหรือผู้ก่อตั้งศาสนา เรียกว่า ศาสนาพิธี ที่เป็นส่วนในพระเจ้าแผ่นดิน เรียกว่า ราชพิธี เป็นต้น เพราะพุทธิกรรมทางความเชื่อ มีอิทธิพลต่อการกำเนิดพิธีกรรมมาก โดยถือว่า เป็นบทสรุปของสังคมนั้น ๆ ให้เป็นแบบอย่างของการปฏิบัติหรือเป็นแนวทางกำหนดการดำเนินชีวิต ความประพฤติ มารยาท กิริยา ซึ่งเรียกว่า วิถีประชา หรือ ชนน ธรรมเนียม ซึ่งเราไม่อาจผ่านได้ นอกจากนั้น พิธีกรรม ยังหมายเอกสารกราฟ ได้ ๆ ก็ตามที่เป็นจริงประเพณี อันเป็นระเบียบกฎหมายของสังคม เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ไม่เหมือนกฎหมายของสังคม

พิธี และพิธีกรรมกับการศึกษา

การศึกษาเรื่องพิธีและพิธีกรรม เป็นวิชาการทางสังคม วิทยาและทางศาสนา เป็นศาสตร์แห่งการปฏิบัติและความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม และมีความสำคัญต่อชีวิตและคุณภาพชีวิตร่วมของสังคมมาก ซึ่งนักวิชาการได้ทำการศึกษา ด้วยเพื่อให้ได้ลักษณะที่เป็นความยืดหยุ่น ความเชื่อถือของจิตใจต่อสุขภาพทางจิต และทางกาย (คุณภาพของชีวิต) หรือหลักธรรมในศาสนาที่มีผลต่อความผาสุขในสังคม จากประเดิมต่าง ๆ เช่น ต้านประวัติศาสตร์ ลักษณะ โครงสร้าง กรรมวิธี เนื้อหา

สร้างความเชื่อ และผลที่ได้รับจากความเชื่อ ฯลฯ ว่าอย่างไร อะไร ทำไม
และจำเป็นเพียงใดต่อการมีชีวิตโดยที่ต้องเกี่ยวข้องกับความเชื่อ เราทราบกันดีว่า
มนุษย์ได้อาศัยศาสนาเป็นแนวทางที่สำคัญอันสุดห้ายที่น้ำไปสู่สิ่งที่ไม่รู้จัก และสิ่งที่รู้จัก
แล้ว เพื่อเป็นแนวปฏิบัติสืบไป หรือเป็นระยะที่พึงอันสุดห้าย

เมื่อนักวิชาการสาขาใดก็ตามได้มาร่วมสัมผัสกับวิชาฯด้วยพิธีกรรม (RITUAL)

ซึ่งเรียกตามภาษาวิชาการว่า พิธีกรรมวิทยา (Liturgy) มุ่งศึกษาวิจัยด้าน^๑
โครงสร้าง ที่มา เนื้อหาสาระ และคุณประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคม นักวิชาการ
สาขาอักษรศาสตร์และภาษาศาสตร์ จะบอกเราทันทีว่า เป็นการศึกษา วิจัยถึงข้อมูล
ต่าง ๆ ทางด้านประวัติวิชานิรุกติศาสตร์ (Philology) และด้านโบราณคดี
(Archeology) ในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านสังคมก็นิยมถือวิชานี้เป็นความสำคัญ
ในการศึกษาเพื่อคุณภาพแห่งชีวิตในสังคม ในด้านนักกฎหมาย ถือว่า เป็นการศึกษา
ถึงระเบียบและพิธีการแห่งพฤติกรรมการใช้กฎหมาย และในด้านศาสนาของถือว่า
เป็นศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมด้านความเชื่อด้วยเฉพาะ และเป้าหมายที่เราจะได้รับ^๒
จากความประพฤติทั้งทางกาย ทางวิชา ทางทางจิตใจ หรือความรู้สึกของเราระดับ
ในฐานะเป็นเป้าหมายหรือผลก็คือความสุขใจ ความร่มเย็นแก่ตัวเองและสังคม และ
เป็นวิธีการ ซึ่งเป็นเรื่องของการนำเข้าไปสู่กฎหมายปลายทางของความเชื่อ^๓
เช่น พระนิพพาน พระเจ้า ฯลฯ การช่วยให้พ้นทุกข์ การได้มาร่วมความปราถนา
ความสำเร็จ การบปองคุ้มครอง นอกจากรั้น พิธีกรรมวิทยา ยังได้ศึกษาถึงบทบาท
ทางการศึกษา การงาน ของบรรดาพระภิกษุสงฆ์สาวกของศาสนา เช่น พระเดราນุ
เกระ หรือบรรดาพระปิตาจารย์ของโบสถ์ในคริสศาสนा ฯลฯ เช่น พิธีกรรมสวดมนต์
(สวดปาฏิโมกข์) พิธีอุปสมบท พิธีรับศีลมหาสนิท ฯลฯ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการศึกษา
อย่างสูง เพราะเราจะได้รู้และศึกษาถึงวัตถุประสงค์ วิธีการ มูลเหตุต่าง ๆ

อย่างละเอียด และจะทำให้เราเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ในสังคม และลิ่งแวงล้อมที่เรา
อาศัยอยู่ดีขึ้น ซึ่งทำให้เราสามารถปรับตัวเอง หรือแก้ไขตนเองได้ เพื่อความสุขของ
ชีวิตนั้นเอง

อย่างไรก็ตาม การศึกษาพิธีกรรมทางศาสนา เน้นการวิจัยถึงหลักปฏิบัติ
และกฎหมายบังคับในการประกอบพิธีกรรมในสังคมศาสนาจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เรา
สามารถรับได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เราทุกคนต้องศึกษาเพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งด้วย ใน
พจนานุกรมไทยให้ความหมายว่า “ เป็นการบูชา การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์(1)”
หมายถึง การรับใช้ การบริการต่อสังคม เช่น งานสาธารณูปโภค งานการกุศล
งานสังคมสงเคราะห์ เพื่อความผาสุกของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

แบบพิธีที่กำหนดขึ้นใช้ในสังคม

1. **งานพิธี** (Ceremonies) ได้แก่งานต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้นเป็น
ประเพณีสืบเนื่องกันมาของประชาชน เพื่อการทำบ้านทำบุญ ตามความเชื่อในศาสนา
หรือเรื่องปรัมปราเก่าแก่ เช่น งานเทศกาลต่าง ๆ อย่างงานสงกรานต์ งานลอย
กระทง งานสรงน้ำพระพุทธอธิษฐานฯ

2. **พิธีการ** (Rites) ได้แก่งานที่เป็นกิจกรรมจัดโดยเจ้าหน้าที่
ของรัฐ เรียกว่า รัฐพิธี เช่น พราชาพิธี 12 เดือน อันจัดว่าเป็นประเพณีที่
พระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านายใหญ่ ๆ ได้ประกอบขึ้นจากความเชื่อในศาสนา (หวัง
ความสุขในสังคม สุขเพื่อตนเอง เช่น หวังในสวรรค์ หรือ เพื่อพันทุกข์คราว ๆ
เรียกว่า นิพพาน) เช่น พิธีพิชัยมงคล พิธีจุดพรรษังค์ ฯลฯ หรือได้แก่กิจกรรม

1. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493

การทำบุญทำกุศล เป็นคัน ของศาสนา เรียกว่า ศาสนพิธี ซึ่งมีแบบต่าง ๆ กันในทุกศาสนา ไม่ว่าในส่วนที่เป็นหน้าที่ของนักบวชหรือพระสงฆ์เอง และส่วนที่เป็นกิจกรรมของชาวบ้าน เป็นคัน

3. พิธีกรรม (Rituals) ได้แก่ การรับใช้และการปฏิบัติเป็นลักษณะเฉพาะอย่างประกอบจากทั้งส่วนที่เป็นงานพิธี และพิธีการ ซึ่งหมายเอาพิธีกรรม ที่ได้กำหนดขึ้นปฏิบัติใช้อย่างแน่นอน เป็นจารีตประเพณี เช่น พิธีกรรมทางศาสนา (วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอภิญญา วันอาสาฬหบูชาฯ) พิธีงานศพ พิธีแต่งงาน พิธีกรรมส่วนเฉพาะของพระ หรือแม้กระทั้งยังหมายเอาพิธีกรรมที่กำหนดขึ้นเป็นแบบอย่าง และจะห้องปฏิบัติต่อเนื่องกัน ไม่ขาดสูญไป เช่น การประชุมคณะรัฐมนตรีในวันสุดสัปดาห์ ฯลฯ

มูลเหตุให้เกิดพิธีกรรม

1. จากศาสนาเอง เช่น ศาสดาหรือนักพยากรณ์ ผู้ก่อตั้งศาสนา ขึ้นเพื่อให้สังคมได้ยึดถือปฏิบัติตาม เช่น พระพุทธเจ้าทรงสอนฤๅษีว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (เช่นการปฏิรูปและปฏิริบุคคลสังคมชนชั้นในอินเดีย) การปฏิริบุคคลสังคมยิ่งๆ มาก หรือความเมตตาของพระเยซู หรือการปฏิริบุคคลความเชื่อในลัทธิมุสลิมจากศาสนาอิسلام และศาสนาที่เชื่อในธรรมชาติ ฯลฯ ของท่านนั้นเป็นมั่นคง รอบดู เป็นคัน และข้อปฏิบัติในศาสนา เช่นพระวินัย เป็นคัน ก็เป็นเหตุให้เกิดพิธีกรรม

2. จากหลักธรรมในศาสนา ได้แก่ หัวข้อของหลักธรรมที่สังคมนำไปปฏิบัติเป็นนิสัย จนเป็นประเพณี เช่น พุทธศาสนา ได้วางหลักปฏิบัติให้เชื่อตามเรียกว่า โภชาปภาคโนกซ์ ซึ่งประกอบด้วยคำสอนหลัก ๓ ประการ คือ

- ก. สอนให้ลั่นความชัดทุกชนิด
- ข. สอนให้ทำความดี คือ การประ同胞กรรมดีทั้งกาย วาจา และความรู้สึกนึกคิด (เจตนาเป็นตัวแปรให้กรรม)

ก. สอนให้จำจิตใจ หรือโดยการพยายามสร้างความรู้สึกอันดี สมายิ่ว จนต่อมาเกิดขึ้นในความนึกคิดของจิตใจเป็นความสะอาด (รู้ว่าจิตผ่องใส สะอาด (ว่าง) บริสุทธิ์ (ไม่มีข้อขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้นในจิตใจ ว่างจากความโลภ ความหลง หรือความรัก เป็นต้น) และความสังบัญของจิต

3. บุคลคลที่เป็นตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ พระศาสดา หรือพาก ศาสดาพยากรณ์เอง และสาวกผู้ปฏิบัติตาม ได้มานัจ្តูบการบกครอง หรือการจัดวาง ฐานรากความเชื่อทางศาสนา เช่น การวางฐานรากพระไตรปิฎกของพุทธศาสนา ในเบลือกของศาสนาคริสต์ และอัล-กุรอาน ของอิสลาม ตลอดถึงพระคุณของนักบัว หรือพระสงฆ์ในศาสนา เช่น สำหรับชาวพุทธภาคเหนือ มี่านครูบารวิชัย พระสิริ-มังคลาจารย์ (ผู้นิพนธ์หนังสือมงคลที่ปี๔ คือสิ่งที่เป็นความดีทั้งหมด เป็นหนังสือเน้น การประยุกต์ด้านการปฏิบัติ มีสอนกันเฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์เท่านั้น ในสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัย (แม้กระทั่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งพอจะเรียกได้ว่า เป็น ตัวแทนวัฒนธรรมล้านนาไทย ก็ยังไม่นำหนังสือเล่มนี้มาประยุกต์ใช้สอน) ของประเทศไทย ไม่มีสถาบันใดนิยมใช้สอน นักวิชาการนิยมแต่ตำรา (ทางพุทธศาสนา) ที่เขียนโดยชาวตะวันตกเท่านั้นมาใช้สอน (บุคลากรที่เป็นอาจารย์ผู้สอน หรือผู้บริหารงานทางศาสนา มิใช่ผู้รู้หรือได้ปฏิบัติทางศาสนา) ในภาคกลาง เช่น พระนิพนธ์ของพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาชัยณรงค์ราชนูภาพ น.ม.ส. กรมหมื่นพิทยาลักษณ์พิทยาลงกรณ์ หรือพระองค์เจ้าวรณ์ไวยากรเป็นต้น ในภาคตะวันออก

เฉียงเหนือ เช่น ผลงานของพระอาจารย์มั่น อาจารย์ผัน อาจารย์ขอน เป็นต้น และในภาคใต้ อย่างผลงานของพุทธทาส พระบัญญานະมุนี เป็นต้น ทำนเหล่านี้ เป็นผู้ประสานงานทางศาสนาให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติตามแก่สังคม จนกระทั่งปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตาม คุณสมบัติทั้ง ๓ ประการนี้ เรียกว่า เป็นมูลเหตุให้เกิดพิธีกรรม ซึ่งได้ยกถือกันเป็นประเพณีโดยมีความมุ่งหมายเพื่อบูชาความดีของท่านเหล่านั้น ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมแต่ละพิธี ย่อมมีการตั้งปณิธานหรือความตั้งใจเป็นสัจกิริยา (การตั้งปฎิญาณไว้ในใจ) เช่น การบูชาพระรัตนตรัย การทำมัสการพระผู้เป็นเจ้า (เรื่องพระผู้เป็นเจ้าในบทนี้ จะได้กล่าวภายหลังเมื่อถึงบทเรื่องพิธีกรรมของศาสนาคริสต์) เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า พิธีกรรม เป็นพื้นฐานของคำสอนทางศาสนาที่เราจะประทานเองให้สังคมรู้ว่า เราเป็นศาสนิกชนหรือผู้นับถือศาสนาที่คือ ด้วยเหตุนี้ ทุกศาสนาจึงพยายามให้พวกเรางำหนักความดี โดยในทางพุทธศาสนาเรียกว่า การกรหทำความดี หรือการทำบุญญาศล เรียกว่า บุญภิริยา沃𠩎 (หลักการทำบุญหรือทำความดี) กือ การใหทาน เช่น การช่วยเหลือกันและกัน การปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างถูกต้อง และการซื้อปฎิบัติหรือซื้อแน่น้ำดีแก่ผู้อื่น การรักษาศีล ได้แก่ การไม่ล่วงเกินหรือประพฤติผิดชื่อห้าม เช่น ศีล ๕ เป็นต้น หรือการปฏิบัติคนให้อยู่ในระเบียบวินัยของกฎหมายกับการฝึกอบรมจิตใจให้มีความเย็นผ่องใส มีแนวโน้มไปในการประกอบกรรมดืออยู่เสมอ

อนึ่ง เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ประเทศไทยเราได้รับเอ瓦ัฒธรรมจากชาติเพื่อนบ้านมาดีอิไว้ในพิธีกรรม เช่น วัฒนธรรมจากอินเดีย จากจีน จากขอม เป็นต้น และเราถือว่า สิ่งใดที่เราได้รับมาจากชาติต่าง ๆ ดังกล่าว เราได้

ประยุกต์เข้ากับความต้องการและอุปนิสัยของเรางนได้วางเป็นระเบียบปฏิบัติกันเป็นประเพณีตั้งกล่าว ซึ่งเรียกว่า เป็นมรดกทางสังคม กล่าวคือ ประเพณีที่สังคมถือว่า ใครในสังคมผ่านมือหรือไม่ตามก็เป็นความผิดได้รับการลงโทษ ซึ่งเรียกว่า จารีต ประเพณี อันเป็นข้อบังคับทางจรรยาและมารยาทหรือศีลธรรมของสังคม จนกลาย เป็นคำสั่งของสังคม และประเพณีใดก็ตาม หากได้วางขึ้นเป็นระเบียบโดยตรงหรือโดยอ้อม ย่อมจะกลายเป็นชนบทเรื่องสถาบันอันเป็นวิถีประชาชองคนในสังคม ด้วยเหตุนี้เอง การทำบุญตามหลักพุทธศาสนา ท่านเรียกว่า ศาสนพิธี เช่น การรักษาศีล 5 ศีลอุบัติ หรือการพังครรภ์ในวัดหรือในที่อยู่ คือบ้านของตนเอง เสร็จแล้ว ด้วยการสวดมนต์ (เป็นศาสตร์หนึ่งของพุทธศาสนาเรียกว่า ธรรมหรือมนต์เวทย-ศาสตร์) และบริจาคมแก่ผู้อื่น และสัตว์ จนปฏิบัติกันมาเป็นพิธีกรรม เมื่อพิธีกรรมตั้งกล่าวได้รับความนิยม และรับรองปฏิบัติตามกัน ก็เป็นประเพณีตั้งกล่าว และศาสนพิธีในที่สุด และพิธีทุกอย่างมีเป้าหมาย เพื่อความสงบสุขของชีวิตและของสังคม

การศึกษาศาสนาที่คิดและถูกต้องนั้น มีลักษณะ

1. ผู้ศึกษาต้องทำใจให้เป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าซ้างศาสนาที่ตนนับถือ และมีคติแก่ศาสนาอื่น
2. พยายาม คิด รู้สึก เอาใจเขามาใส่ใจเรา คือศึกษาและมองศาสนาอื่นอย่างผู้ที่นับถือศาสนานั้น คือ เสมือนว่าเรานับถือศาสนานั้น
3. การศึกษาศาสนาจะเข้าใจความหมายและจุดประสงค์อย่างลึกซึ้ง แท้จริง จะต้องรู้ภาษาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง คือ สามารถอ่านคัมภีร์ คำสั่งสอนของศาสนาจากภาษาเดิม (เช่น ศาสนาพุทธใช้ภาษาบาลีเป็นภาษาเดิม ศาสนาคริสต์ใช้ภาษาอิบราฮีมเป็นภาษาเดิม

4. ให้ความสนใจและเข้าร่วมในกิจกรรมหรือพิธีกรรมของศาสนานั้น

ด้วยใจเป็นกลาง

5. เข้าใจถึงประสบการณ์ทางศาสนาต่าง ๆ

*ศึกษาเข้าใจศาสนาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของมนุษย์

วิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และการศึกษาศาสนา คือ จิตวิทยา สังคมวิทยา และมนุษยวิทยา และประวัติศาสตร์ และภาษาศาสตร์

3. หน้าที่ของสถานบันทึกศาสนา

หน้าที่ต่าง ๆ ของศาสนาในทรัพย์ของนักสังคมวิทยาที่มีชื่อเสียง ต่าง ๆ รวมสรุปได้ดังนี้.-

3.1 ศาสนาช่วยอภิบาลอารมณ์ (EMOTIONAL AID) ในเมื่อมนุษย์เผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ อันได้แก่ ความพ่ายแพ้ ความย่อ意志 ความไม่สมหวัง ความทุกข์ร้อนใจหรือประสบสิ่งอันไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ก็ต้องอาศัยศาสนาเป็นเครื่องบำรุงใจ โดยการส่งเสริมในด้านค่านิยมและจุดหมายต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ด้วยการบำรุงรักษาจารีตประเพณี บทสวดมนต์สังคม และช่วยเหลือ อย่างน้อยที่สุด ก็เป็นการรักใคร่ต่อกันและกันเอง

3.2 ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับ สภาฯ นอกเหนือ ธรรมชาติ (SUPERNATURAL) โดยการกำหนดจารีตประเพณี (CULTURE) และ การแสดงความรื่นเริงยินดี ด้วยการแสดงความเคารพนุชชาตื้อตัวแทนธรรมชาติ และปฏิบัติความคำสอนทางศาสนา ตามรูปแบบความเชื่อถืออันสามารถช่วยจัดระบบในด้านที่

เป็นผู้นำทางอารมณ์ เพื่อสร้างสวัสดิภาพ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันเป็นไปตามเงื่อนไข และความมุนเวย์ทางประวัติศาสตร์

3.3 กำหนดเจ้าตัวและค่านิยมของสังคมหลัก (ESTABLISHED SOCIETY) ให้คงความศักดิ์สิทธิ์ไว้ เช่น กำหนดรูปแบบพิธีการ เครื่องศาสนา เป็นต้น เพื่อให้มีการแสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกัน

3.4 สามารถขยายมาตรฐานด้านค่านิยมมาเจ้าตัวและค่านิยมมา จนเป็นสถาบันแล้ว ซึ่งอาจจะแยกแยะออกໄປได้อีก เพื่อให้ได้มีการบลูกรังในเจ้าตัว ประเด็นอย่างเต็มที่ อันจะก่อผลให้ภายนอก

3.5 ผูกพันอยู่กับความจริงของสังคม และสามารถใช้ได้เต็มที่ในด้าน การดำเนินชีวิตของเด็กๆ ตลอดจนถึงการจัดลำดับขั้น อันเป็นการแสดงออกตาม ความแตกต่างกันทางสังคมอีกด้วย

หน้าที่เหล่านี้ถือเป็นความสำคัญของศาสนา ในด้านที่สามารถทำให้มนุษย์ อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ โดยสนับสนุนในด้านประกอบการงานตามอาชีพ ปลอดใจในเมื่อมีความพิศหวัง ผูกพันให้แน่วแน่อยู่กับจุดหมายของสังคม บำรุงชวัญให้ดี ขึ้น (ENHANCE HIS MORALE) และเป็นพวงที่มีเอกลักษณ์เดียวกัน (PROVIDE HIM WITH ELEMENTS OF IDEALITY)

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศาสนามีหน้าที่ก่อให้เกิดอิทธิพลของสังคม ในรูป ของการกำหนดค่านิยมที่เป็นคุณและโทษทางวัฒนธรรมและเจ้าตัวทางสังคม (SANCTION FOR THE MORES) ให้กับสังคมเพื่อให้สังคมมีเครื่องกำกับแนวพฤติกรรม ซึ่งแต่ละ สังคมยอมรับ

นอกจากนี้ศาสนายังช่วยส่งเสริมด้านการดำรงชีวิต โดยเป็นตัวเร้าใน

การทำมำหากิน (ECONOMIC MOTIVATION) แก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมที่ยังด้อยความเจริญชีวิตรากฐานจะมีส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของสังคมเหล่านี้มากโดยสังคมจะดำเนินชีวิตคลุกคลี และผูกพันอยู่กับศาสนาตลอดเวลา จึงนับได้ว่าศาสนาเป็นความผูกพันอยู่กับสังคมโดยหน้าที่ เป็นตัว เสริมพลังใจให้สังคมมีความกระตือรือคันใน การดำเนินชีวิต

เมื่อมองหน้าที่ของศาสนาตามทรรศน์นี้ จะเห็นได้ว่า ศาสนามีหน้าที่ ค่อยกักกันแนวพฤติกรรมของสังคม และเป็นตัว เสริมในการดำรงชีพของมนุษย์ในสังคม หากจะพิจารณาโดยผิวเผินแล้ว จะเห็นว่าหน้าที่ของศาสนามีอยามาก แต่หากพิจารณา ให้ก็ว่างข้างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่าหน้าที่ของศาสนาเพียงเท่านั้น นือทิพลก่อให้เกิด ผลต่อสังคมมาก

ที่กล่าวมานั้น จะเห็นว่าศาสนามีคุณประโยชน์ต่อสังคมในการควบคุมให้ สังคมดำเนินไปอย่างสงบราบรื่น แต่ศาสนาที่มีโทษได้ หากมีผู้นำศาสนาไปใช้เป็น เครื่องมือในการก่อให้เกิดโทษต่อสังคมได้ และด้วยเหตุที่ศาสนามีอิทธิพลต่อสังคม อย่างมากนี้เอง เมื่อศาสนาให้โทษ จึงให้ผลร้ายรุนแรงแพร่ขยายไปถึงระดับประเทศ และระดับโลกได้